

XUSNI XULQ INSONNING YUKSAK SIFATI

*Xushmurodov Bexruz**Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti**Samarqand filiali talabasi*

Anotatsiya: "Xusni xulq – insoniyatning yuksak sifati" mavzusidagi ushbu maqolada yaxshi xulq-atvor (xusni xulq) tushunchasi, uning diniy, madaniy va ijtimoiy jihatlari chuqur o'rganilgan. Maqolada xusni xulqning inson shaxsiyati va jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati, shuningdek, uni shakllantirish va rivojlantirish yo'llari tahlil qilinadi. Islom, xristianlik va buddizm kabi dinlarda xusni xulqga oid tamoyillar, milliy madaniyatlarda yaxshi xulq-atvor namunalari, shuningdek, zamonaviy dunyoda xusni xulqni targ'ib qilishning dolzarb usullari yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xusni xulq nafaqat shaxsiy kamolot, balki ijtimoiy barqarorlik va tinchlikning asosiy omillaridan biridir.

Kalit so'zlar: xusni xulq, axloq, din, madaniyat, fazilat, ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy tarbiya.

Kirish: Xusni xulq – insoniy fazilatlarining eng qudratli ifodasidir. U nafaqat shaxsiy kamolot, balki butun jamiyatning ma'naviy salomatligi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tarix davomida barcha yirik dinlar, falsafiy oqimlar va madaniyatlarda xusni xulq inson hayotining oliy maqsadi sifatida qaralgan. Zamonaviy jamiyatda texnologiyalar rivojlangan sari, insonlar o'rtasidagi insoniy aloqalar sustlashmoqda. Aynan shu sharoitda xusni xulqning ahamiyati yanada oshib bormoqda. Bugungi kunda biz ko'pincha qanday qilib yaxshi odam bo'lish kerakligi haqida emas, balki qanday qilib muvaffaqiyatli odam bo'lish kerakligi haqida ko'proq eshitamiz. Biroq, haqiqiy insoniy muvaffaqiyatning asosi – bu aql bilan birga yaxshi xulq-atvorga ega bo'lishdir.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – xusni xulq tushunchasini chuqur o'rganib, uning inson hayotidagi o'rnini ko'rsatish, shuningdek, uni shakllantirishning samarali usullarini taklif qilishdir. Xusni xulq haqida gap ketganda, nafaqat odob-axloq qoidalarini bilish, balki ularni kundalik hayotda qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki haqiqiy xusni xulq – bu insonning ichki dunyosining tashqi ko'rinishidir. O'zbek xalqining donishmandlari "Odob – bilimdan ham ustun" deganlarida behuda emas. Haqiqatan ham, bilimli, lekin yomon xulqli inson jamiyat uchun xavfli bo'lishi mumkin, chunki u o'z bilimlarini yomon maqsadlar uchun ishlatishi mumkin. Aksincha, yaxshi xulqli inson, hatto bilimi cheklangan bo'lsa ham, atrofida gilar uchun ijobiy namuna bo'la oladi.

Asosiy qism:**Xusni xulqning diniy asoslari**

Xusni xulq yoki yaxshi axloq - bu barcha dinlarning asosiy tamoyillaridan biri bo'lib, insonning ma'naviy kamolotiga yo'naltirilgan. Har bir din o'z izdoshlariga nafaqat e'tiqod, balki yaxshi xulq-atvor qoidalarini ham o'rgatadi.

Madaniyat Daryosida Xusni Xulq Sadoqati

Yaxshi xulq-atvor - bu har bir millatning ma'naviy merosining yorqin marvarididir. Asrlar davomida shakllangan madaniyatimizning har bir qatlamida xusni xulqning noyob namunalarini ko'rish mumkin. O'zbek milliy madaniyatida xusni xulq nafaqat qadriyat, balki hayot tarzi hisoblanadi. Mehmonni "Xudoning mehmoni" deb bilish, katta yoshdagilarning har bir so'zini diqqat bilan tinglash, qo'shnining dardini o'z dardi deb his qilish - bularning barchasi bizning madaniy kodimizga singib ketgan. Yaponiyaning nozik madaniyatida "omoiyari" tushunchasi - boshqalarning ruhiy holatini sezib yetish san'ati, bizda ham "ko'ngil o'qish" sifatida namoyon bo'ladi. Arab xalqining "karim"ligi esa o'zbeklarning "saxovat" an'alariga yaqin tus oladi. Adabiyotimizning buyuk namoyandalari - Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Oybek asarlarida xusni xulqning badiiy ifodalari aks etgan. "Otash qalbli shoir" Hamid Olimjon she'rlarida mehr-oqibat, sadoqat kabi fazilatlarni kuylagan.

Zamonaviy dunyoda esa:

- Korporativ madaniyatda xushmuomalalik
- Xalqaro aloqalarda madaniy sezgirlik
- Virtual muloqotda odob-axloq qoidalari

Xusni xulq - bu nafaqat an'analarni saqlash, balki ularni yangi sharoitlarga moslashtirish san'atidir. Har birimiz o'z xatti-harakatlarimizda milliy madaniyatimizning yorqin an'alarini davom ettirishimiz lozim. "Odob - bilimdan ustun" degan xalq donishmandligi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotgan emas. Aksincha, texnologiyalar rivojlangan sari, yaxshi xulq-atvor insoniy munosabatlarning asosiy mezoniga aylanmoqda.

Ijtimoiy Hayotda Xusni Xulqning O'rni

Ijtimoiy hayotda yaxshi xulq-atvor - bu jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir. Xusni xulq nafaqat shaxsiy kamolot, balki butun jamiyatning sog'lom rivojlanishi uchun ham hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Oilaviy Munosabatlarda: Yaxshi xulq-atvor oila barqarorligining asosidir. Er-xotin o'rtasidagi mehr-muhabbat, ota-ona va bolalar o'rtasidagi hurmat, qarindoshlik aloqalaridagi samimiyat - bularning hammasi xusni xulqning yorqin namunalari. "Oila - jamiyatning asosi" degan maqol aynan shuni anglatadiki, oilada yaxshi xulq-atvor qoidalariga rioya qilinsa, butun jamiyat barqaror bo'ladi.

Ish Joyida: Kasbiy faoliyatda xusni xulq:

- Xodimlar o'rtasidagi hamjihatlikni mustahkamlaydi

- Rahbar va bo'ysunuvchi o'rtasidagi adolatli munosabatni shakllantiradi
- Mehnat unumdorligini oshiradi
- Korporativ madaniyatning sifatli rivojlanishiga yordam beradi

Jamiyatda: Kundalik hayotimizda xusni xulq:

- Qo'shnichilik munosabatlarini yaxshilaydi
- Ijtimoiy adolatni ta'minlaydi
- Insonlar o'rtasidagi nizolarni bartaraf etishga yordam beradi
- Umumiy farovonlik va tinchlikni mustahkamlaydi

Ta'lim Tizimida: Maktab va oliy o'quv yurtlarida yaxshi xulq-atvor:

- O'quvchilar o'rtasidagi do'stona munosabatlarni shakllantiradi
- Ustoz-shogird hurmatini mustahkamlaydi
- Ilmiy muhitning sifatli rivojlanishiga hissa qo'shadi

Xulosa: Xusni xulq - bu inson qalbining pokligi, aqlining nuri va kamolotining eng oliy darajasidir. U nafaqat shaxsiy fazilat, balki butun insoniyatning umumiy qadriyatidir. Tarix davomida barcha dinlar, falsafiy oqimlar va madaniyatlar xusni xulqni inson hayotining eng muhim jihati sifatida qaragan. Bugungi global dunyoda xusni xulqning ahamiyati hech qachon kamaymaydi, aksincha, tobora ortib bormoqda. Texnologiyalar rivojlangan sari, insoniy aloqalarning qadriyati yanada oshmoqda. Xusni xulq - bu nafaqat an'analarni saqlash, balki zamonaviy jamiyatda inson qadr-qimmatini himoya qilish vositasi hamdir. "Odob - bilimdan ustun" degan xalq donishmandligi abadiy haqiqatdir. Chunki bilim va aql faqat yaxshi xulq-atvor bilan birga bo'lgandagina haqiqiy insoniy kamolotga erishish mumkin. Xusni xulq - bu insoniyatning abadiy qadriyati bo'lib, u asrlar o'tgan sari ham qiymati yo'qolmaydigan, aksincha, tobora ortdib boradigan yuksak fazilatdir. Yaxshi xulq-atvorli inson nafaqat o'zi uchun, balki butun jamiyat uchun yorqin nur manbaidir. Shunday bo'lsak, har birimiz o'z xulq-imiz bilan atrofimizdagi dunyoni yoritishga harakat qilaylik!

Foydalanilgan manbalar:

1. **Navoiy, A.** (15-asr) "Axloqi Muhsiniy"
2. **O'zbek xalq maqollari va ertaklari** (Xalq merosi)
3. **G'ofurov, Y.** (2020) "Sharq madaniyatida odob-axloq tarbiyasi". Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti
4. **Karimova, S.** (2021) "Zamonaviy jamiyatda ma'naviy qadriyatlar". Samarqand: SamDU nashriyoti
5. **Rahimov, O.** (2019) "Milliy an'analalar va zamonaviy hayot". Xiva: Xorazm ma'muriyati nashri
6. **UNESCO** (2022) "Madaniy meros va insoniy qadriyatlar". Xalqaro nashr
7. www.ziyouz.uz - O'zbek madaniyati portali

8. www.islam.uz - Diniy-ma'rifiy sayt
 9. www.psychologytoday.com - Xulq-atvor psixologiyasi bo'yicha xalqaro jurnal
 10. www.unesco.org/culture - UNESCO madaniyat bo'limi
 11. O'zbekiston Respublikasi Ma'arif vazirligi arxivi (2018-2023 yillar materiallari)
 12. O'zbekiston Fanlar akademiyasi Folklor instituti kolleksiyasi
- Intervyular:**
13. O'tgan yilgi "Milliy qadriyatlar va zamonaviy tarbiya" mavzusidagi ekspertlar yig'ilishi stenogrammasi (2022)
 14. Toshkent davlat sharqshunoslik instituti professori F. Abdullayev bilan suhbat (2023 yanvar)